

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARI KASBIY FAOLIYATIDA VATANPARVARLIK VA MUOMALA MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI

¹Masharipov Xushnud Mirzaboyevich, Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

²Shakirova Umida Abduraxim qizi, Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

<https://orsid.org/0009-0003-7326-8913>

e-mail:
khushnudmasharip@gmail.com

THE IMPORTANCE OF FORMING A CULTURE OF PATRIOTISM AND RELATIONSHIP IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF INTERNAL AFFAIRS EMPLOYEES

¹Masharipov Khushnud Mirzaboyevich, Independent researcher at Urgench State University named after Abu Rayhon Beruni

²Shakirova Umida Abdurakhim kizi, Independent researcher at Urgench State University named after Abu Rayhon Beruni

ЗНАЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ПАТРИОТИЗМА И ОТНОШЕНИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОТРУДНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

¹Машарипов Хушнуд Мирзабоевич, независимый исследователь Ургенчского государственного университета имени Абу Райхона Беруни

²Шакирова Умида Абдурахим кызы, независимый исследователь Ургенчского государственного университета имени Абу Райхона Беруни

Annotatsiya: Ushbu maqolada ichki ishlar organlari xodimlari kasbiy faoliyatida vatanparvarlik va muomala madaniyatining shakllanishi, ularning o'zaro bog'liqligi hamda xizmat samaradorligiga ta'siri falsafiy va psixologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Muallif tomonidan vatanparvarlikni xodimning kasbiy e'tiqodi va davlatga sadoqatining poydevori sifatida talqin qilish bilan birga, muomala madaniyati ijtimoiy ishonch va professional muloqotni mustahkamlovchi mezon sifatida asoslab beriladi. Tadqiqot davomida zamonaviy psixologik uslublar, sotsiologik so'rovlar hamda nazariy tahlillar asosida ichki ishlar xodimlarida ushbu fazilatlarini shakllantirishning zarurligi va istiqbollari yoritiladi.

Kalit so'zlar: kasbiy mahorat, kasbiy muomala, muloqot, kreativlik, yangicha yondashuv, dunyoqarash, muomala madaniyati.

Abstract: This article examines the philosophical and psychological significance of fostering patriotism and communication culture in the professional activity of law enforcement officers. The author argues that patriotism forms the foundation of professional ethics and state loyalty, while communication culture plays a key role in building public trust and effective interaction. Based on modern psychological methods, sociological surveys, and theoretical analysis, the article substantiates the importance of systematically developing these qualities among internal affairs officers.

Keywords: *professional competence, professional communication, communication, creativity, innovative approach, worldview, culture of communication.*

Аннотация: В данной статье рассматривается философско-психологическое значение формирования патриотизма и культуры общения в профессиональной деятельности сотрудников органов внутренних дел. Автор подчёркивает, что патриотизм является основой профессиональной этики и преданности государству, в то время как культура общения служит важным фактором укрепления общественного доверия и эффективной коммуникации. На основе современных психологических методов, социологических опросов и теоретического анализа обоснована необходимость целенаправленного развития данных качеств у сотрудников правоохранительных органов.

Ключевые слова: *профессиональное мастерство, профессиональное общение, коммуникация, креативность, инновационный подход, мировоззрение, культура общения.*

KIRISH. Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy faoliyatida yuksak ma'naviyat, vatanparvarlik tuyg'usi va yuqori muomala madaniyatiga asoslangan bo'lishi soha xodimlari faoliyati samaradorligini ta'minlovchi omillardan biridir. Bu omillar nafaqat ularning shaxsiy sifatlarini, balki jamiyatga bo'lgan ta'sirini ham belgilaydigan muhim omildir. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini yanada takomillashtirish, xodimlarning kasbiy madaniyati va ruhiy tayyorgarligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD. Hozirgi globallashuv jarayonida mamlakatimiz xavfsizligi va hududiy yaxlitligini ta'minlash, jamiyatimizda tinchlik va hamjihatlikni mustahkamlash qanchalik muhim vazifa ekanligini barachamizga ayondir. Shu bois, keyingi yillarda mamlakatimizda ichki ishlar tizimini isloh qilish masalasi ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda[2].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni ijrosini ta'minlash, shuningdek, ichki ishlar organlarini aholining ishonchli himoyachisi sifatida xalqchil professional tuzilmaga aylantirish, ularning fuqarolar, jamoat tashkilotlari hamda keng jamoatchilik bilan yaqin hamkorlikda, o'zaro ishonch va hamjihatlik ruhida ishlashini ta'minlash, mahallalar, aholi turar joylari va butun yurtimizda qonun ustuvorligi, tinchlik-osoyishtalikni yanada mustahkamlash[1] muhim maqsad sifatida belgilab olindi. Shuningdek, ichki ishlar organlarini xalqchil professional tuzilmaga aylantirish va aholi bilan yanada yaqin hamkorlikda ishlashga yo'naltirish

bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi qaroriga muvofiq Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy madaniyat va xizmat intizomi kodeksi tasdiqlandi[4]. Ushbu maqsadga erishishda, ichki ishlar organlari xodimlarini "Inson qadri uchun" tamoyili asosida davlatning yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, o'z burchiga sodiq, vatanparvar va xalqparvar vakili etib tarbiyalash orqali aholining chinakam roziligiga erishish; ichki ishlar organlari xodimlarida xizmat vazifalariga halol, vijdonan, Vatan va xalq oldidagi burchini chin dildan his etgan holda, yuksak mas'uliyat bilan yondashish, jamiyatda umume'tirof etilgan odo-axloq normalariga so'zsiz amal qilish tuyg'usini shakllantirish bo'yicha ustuvor vazifa qilib belgilandi.

MUHOKAMA. Mamlakatimizda ichki ishlar idoralari sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar Vatan himoyasi, yurt tinchligi hamda davlat kelajagi uchun jonkuyar, olijanob, fidoyi, o'z xizmat burchini sidqidildan bajaradigan vijdonli xodimlarni tarbiyalab yetishtirish vazifasini qo'yimoqda. Chunki bugungi murakkab sharoitda ichki ishlar idoralari xodimlarining xalq oldidagi nufuzini ko'tarish, unga bo'lgan ishonchini mustahkamlash bevosita ana shu islohotlar samarasiga bog'liq.

Shu ma'noda O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimovning ichki ishlar idoralari xodimlari faoliyatidagi kasb mas'uliyatiga oid quyidagi fikrlari diqqatga sazovordir: "Bu sohada xizmat qiladigan odamlar o'zining professional kasb va fuqarolik burchini, o'z vazifasini qanchalik halol va sidqidildan ijro etishi mubolag'asiz butun hokimiyatning obro'si, kishilarimizning adolatga ishonchi qay darajada bo'lishini belgilaydi"[3.189]. Ushbu jarayonda ichki ishlar idoralari xodimlari xizmat vazifalarini

bajarishda o'zlariga berilgan vakolatlarni suiiste'mol qilmasliklari, har bir huquq va vakolat ortida xalq hamda davlat oldidagi burch, mas'uliyat mavjud ekanini to'liq anglab yetishlari zarur.

Ichki ishlar idoralari xodimlari kasbiy faoliyatining samaradorligi yuqoridagi omillar bilan bir qatorda, ushbu faoliyatning psixologik jihatlarini tahlil qilish, uning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish, shu orqali bu faoliyatni takomillashtirishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

Har qanday ish faoliyati, shu jumladan ichki ishlar xodimlari faoliyati muayyan bir aholi qatlami, ya'ni turli kasb sohasi vakillari hamda fuqarolar bilan o'zaro muloqotga asoslanadi. Ular o'rtasida yuzaga keladigan munosabatlarning qay darajada samarali bo'lishi bevosita shaxslararo munosabatlarning to'g'ri tashkil qilinishi, ulaning bir-birini tushuna olishiga bog'liq bo'ladi. Ichki ishlar idoralari xodimlarining faoliyati o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Chunki, ular doimiy ravishda turli toifadagi odamlar bilan uchrashadilar, muloqotga kirishadilar. Bu

esa xodimdan kasbiy psixologiya fanini, jumladan ichki ishlar idoralari faoliyatida yuz beradigan psixik holat va jarayonlarni yaxshi bilishni, ularga qarshi doimo tayyor turishni talab qiladi. Ichki ishlar idoralari xodimi fuqarolarning xavfsizligi, tinchligi, haq-huquqi va erkinliklarini ta'minlashga mas'ul bo'lgan davlat xizmatchisi hisoblanadi. Ana shu mas'uliyat xodimdan birinchi navbatda o'z kasbining bilimdoni, ustasi bo'lishni talab qiladi. Bundan ko'rinadiki, ichki ishlar organlarida xizmat olib borayotgan xodimlarning kasbiy faoliyati hamda ushbu faoliyatda yuzaga keladigan jarayonlar esa o'ziga xosligi, serqirraligi, keng doiraga egaligi bilan qolgan faoliyat turlaridan ajralib turadi. Huquqbuzarliklarning oldini olish, jamoat tartibini saqlash, surishtiruv-tergov jarayonlarida hamda fuqarolarning tinchligi va osoyishtaligini ta'minlash borasidagi vazifalarni amalga oshirish, jamiyatning turli xil toifadagi, turli xil xarakterdagi fuqarolar bilan o'zaro muloqotga kirishish zaruratini keltirib chiqaradi hamda xodimlardan yuksak kasbiy mahorat va muomala madaniyati kabi muhim sifatlarni mavjud bo'lishini taqozo etadi.

Kasb – inson ish faoliyatining ma'lum tajriba, tayyorgarlik talab etadigan faoliyat turi, sohasi, hunar hisoblanadi[5.48] Kasb tanlash jarayoni – bu shaxs kelajagi uchun nihoyatda muhim, ijtimoiy

foydali jarayon bo'lib, insonni o'zi tanlagan kasbi va ijobiy faoliyati orqali jamiyatga qo'shadigan hissasidir. Kasb tanlash bu insonning o'zini anglash jarayoni bilan bog'liq bo'lib, inson o'zining ulg'ayib borishini anglaydi va kelajakda ma'lum bir kasb bo'yicha ishlashi zarurligini sezadi[8.59]. Shu jumladan, ichki ishlar organlari xodimining kasbiy mahorati bevosita soha faoliyati haqida yetarli darajada bilimlarning mavjud bo'lishi, yuzaga keladigan murakkab va ekstremal vaziyatlardan tezkorlik bilan chiqib keta olishi hamda operativ qaror qabul qilishi, shuningdek zimmasiga yuklatilgan vazifalarni o'z vaqtida, sifatli, samarali tarzda amalga oshira olishi kabi muhim sifatlarni o'z ichiga oladi.

Kasbiy bilimlarni puxta egallash natijasida ichki ishlar xodimi o'z faoliyati mohiyatini, uning aniq maqsadga yo'naltirilganligini tushunish, to'plangan bilimlarni amaliy jarayonlarda qo'llay olish, ularni takrorlash va qayta ishlash orqali boshqa nazariy asoslar bilan o'zaro bog'lagan holda yangi ko'nikmalarni hosil qilish kabi qobiliyatlarining rivojlanishiga asos yaratadi. Ushbu bilimlarni egallashda har bir xodim diqqat, kreativlik, takrorlash, refleksiya kabi pedagogik mahoratning muhim kategoriyalarini o'zaro uyg'unlashtirishi lozim. Chunki xodim o'z egallagan bilimlarini kasbiy hayotiga bog'lagan holda ko'p qirrali innovatsion metodlar yordamida izchil idrok etib, rivojlantirib hamda ularning kasbiy tajribalari bilan o'zaro samarali aloqasini yo'lga qo'ysagina u o'zining amaliy natijasini ko'rsata oladi.

Hozirgi kundagi jinoyatchilikning yangicha, zamonaviy ko'rinishlarining paydo bo'lishi, ularning mohiyati hamda sodir etilish usullarining tubdan o'zgarishi ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlashda axloqiy va psixologik kategoriyalarning rolini oshirish dolzarbligini taqozo etmoqda. Ichki ishlar organlari xodimlarida kasbiy fazilatlarining shakllanishiga ta'lim va tarbiya jarayonida, shuningdek, ularning butun xizmat faoliyati davomida amalga oshiriladigan kasbiy va psixologik tayyorgarlik jarayonida erishiladi. Avvalo, ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy va psixologik tayyorgarligi uchun individual ruhiy xususiyatlarning o'rni va roli juda muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'z xizmat vazifalarini bajarishda ichki ishlar organlari xodimlari haddan tashqari jismoniy va hissiy stresslarga qarshi turishlari va ularni yengishlari kerak[6.47]. Bunday vaziyatlarda

xodimlarning hayoti va sog'lig'i ko'p jihatdan ularning irodasiga bog'liq.

Ichki ishlar organlari xodimlari faoliyatida kasbiy mahorat bilan birgalikda muomala madaniyati, ya'ni xodimlarning muloqot jarayonlaridagi xatti-harakatlari, xulq-atvorlari ham o'ziga xos o'rin egallaydi. Muloqot – odamlar o'rtasida birgalikdagi faoliyat ehtiyojlaridan kelib chiqadigan bog'lanishlar rivojlanishining ko'p qirrali jarayonidir. Muloqot (munosabat) birgalikda faoliyat ko'rsatuvchilar o'rtasida axborot ayirboshlashni o'z ichiga oladi. Bunda munosabatning kommunikativ jihati hisobga olinadi. Xodimlar doimo, uzluksiz ravishda aholining ma'lum bir qatlami bilan, ya'ni tadbirkor, shifokor, o'qituvchi, sayyoh, o'quvchi-talaba, yo'l harakati ishtirokchisi yoki gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, guvoh, jabrlanuvchi kabi huquqiy maqomdagi shaxslar bilan o'zaro munosabatga kirishadi. Muloqot jarayonlarida xodimlarning muomala madaniyatida notiqlik, xushmuomalalik, mantiqiy fikrlash, idrok qilish va tasavvur qila olish kabi sifatlari ahamiyatga ega.

NATIJALAR. Muloqot psixologik jihatdan bir-birlari bilan bog'liq bo'lgan odamlar o'rtasida u yoki bu vositalar orqali maqsadga muvofiq, bevosita yoki bilvosita aloqani o'rnatish va saqlab turish jarayonidir. Muloqot kasbiy muomala tushunchasi bilan o'zaro uzviy bog'liqdir[7.6]. Kasbiy muomala har bir xodimning faoliyatida muhim o'rin egallaydi. Shuning uchun ham muomalaning har bir turi faoliyat jarayonida ishtirok etadi. Xodim muomala qonuniyatlariga suyangan holda shaxslar bilan munosabatga kirishadi. Muloqot jarayonida xodimning barcha kasbiy sifatlari, ya'ni xotira, diqqat, idrok, sezgi, tafakkur, xayol ishtirok etadi. Bu jarayonlar xodimning mantiqiy fikrlashiga, voqeani o'tmishdagi vaziyat bilan bog'lashiga, o'zaro solishtirish va qiyoslash, obyekt va sharoitni mukammal tarzda idrok etishiga yordam beradi[1].

XULOSA. Ichki ishlar organlari xodimlari kasbiy faoliyatida vatanparvarlik tuyg'usi va muomala madaniyati inson omiliga asoslangan xizmat samaradorligini belgilovchi muhim ijtimoiy-psixologik va ma'naviy komponentlardandir. Ushbu omillar xodimlarning davlat va xalq oldidagi mas'uliyatini chuqur anglab yetishida, kasbiy burchini halol va vijdonan ado etishida asosiy motivatsion omil sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, yuqori darajadagi vatanparvarlik hissi, mustah-

kam fuqarolik pozitsiyasi va yuksak muomala madaniyatiga ega bo'lgan xodimlar professional faoliyatda barqarorlik, psixologik chidamlilik va fuqarolar bilan ijobiy kommunikatsiya o'rnatish borasida yuqori ko'rsatkichlarga ega. Shuningdek, vatanparvarlik va muloqot madaniyatining o'zaro uyg'unligi ichki ishlar tizimida axloqiy me'yorlarni mustahkamlashga, inson huquqlari va qonuniylikni ta'minlashda xodimlarning faol ijtimoiy pozitsiyasini shakllantirishga xizmat qiladi. Falsafiy nuqtayi nazardan, bu ikki komponent milliy g'oya va mafkura bilan uyg'unlashgan holda davlat organlarining ma'naviy poydevorini mustahkamlaydi, psixologik jihatdan esa xodimlarning kasbiy iqlimdagi moslashuvchanligini, xulqiy bardoshlilikini va ma'naviy yetukligini ta'minlaydi. Shu boisdan ichki ishlar tizimida xizmat qilayotgan har bir xodimda ushbu fazilatlarni chuqur shakllantirish, ularni ilmiy asoslangan metodlar orqali tarbiyalash va amaliyotga tatbiq etish dolzarb ijtimoiy vazifa bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi PF-60-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 20-yanvardagi Ichki ishlar organlarini xalqchil professional tuzilmaga aylantirish va aholi bilan yanada yaqin hamkorlikda ishlashga yo'naltirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi PQ-10-son qarori.
3. Каримов И.А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Т. 13. – Т., 2005. 189-б.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Ichki ishlar organlari tashkil etilganining 31 yilligi munosabati bilan Ichki ishlar organlari xodimlari va faxriylariga tabrigi. [www. https://xs.uz/](https://xs.uz/)
5. Кулагин Б.В. Основы профессиональной психодиагностики. Монография. – Л.: Медицина, 1984. –С. 218.
6. Asyamov S.V., Po'latov Y.S. Ichki ishlar idoralari xodimlarining kasbiy-psixologik treningi. – Т., 2002. – В.122.
7. Филонов Л.Б. Тренинги делового общения сотрудников органов внутренних дел с различными категориями граждан. – М., 1992. – С.77.
8. Qabulov Q.P. O'quvchilarda kasb tanlash motivatsiyasini shakllantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari, doktorlik dissertatsiyasi. 2023-yil, 250-b.